

Noburu Notomi: *Plato against Parmenides: Sophist 236D – 242B*

Antonín Tesař

Hlavním tématem textu je otázka, zda a do jaké míry Platón přijímá či odmítá Parmenidovo učení o jsoucím a nejsoucím. Notomiho interpretace vychází z kritiky pojetí Dennise O'Briena, podle něhož Platón rozlišuje dva typy nejsoucího a pouze jeden z nich zavrhuje. Podle Notomiho dialog rozlišuje pouze dva ohledy k tomu, jak o tomtéž nejsoucím mluvit.

O'Brien tvrdí, že dialog Sofisté předkládá proti sobě dva typy nejsoucího: a) nejsoucí, jež lze „mísit“ se jsoucím, b) nejsoucí, které s jsoucím „mísit“ nelze. Platón přitom s Parmenidem souhlasí pouze ohledně nejsoucího typu a), ale zamítá nejsoucí typu b).

Rozpor mezi interpretací Notomiho a O'Briena podle Notomiho vznikl z rozdílného chápání jediného výskytu slova *logos* v 237b1-2. Slovo je do češtiny přeložené jako „sama úvaha“, kde „úvaha“ = *logos*. Slovo označuje řeč o nejsoucím, ovšem O'Brien ji na tomto místě připisuje nikoli Parmenidovi samému, ale jeho odpůrcům, tedy smrtelníkům. Takto chápaná řeč je v následující pasáži (237b2-e7 a 238a1-c11) podrobována „výslechu“, aby odhalila vlastní rozpornost, a tím usvědčila své pány (smrtelníky) z omylu. Jedná se však pouze o kritiku řeči o nejsoucím typu a).

Notomi naproti tomu sousloví „sama úvaha“ navrhuje chápat ve významu „sám *logos*“ „*logos* obecně“ „*logos* jako takový“. Věta 237b1-2 chce říct, že host má v úmyslu podrobit výslechu řeč jako takovou a na ní prověřit Parmenidovo tvrzení. Hostova kritika je vedena proti celé Parmenidově úvaze. Notomi tvrdí, že Parmenidova pozice podle Platóna znemožňuje řeč jako takovou a že tato pasáž dialogu je obranou *logu* proti Parmenidovi. Jeho strategií je ukázat, že do rozporu vede nejen tvrzení o nejsoucím, ale i tvrzení o jsoucím jakožto jednu. Tím by byl Parmenidův postoj zpochybněn a *logos* zachráněn pro filosofii.

Host nejprve předvede, že tvrzení o jsoucím je stejně rozporné jako tvrzení o nejsoucím. Nejsoucí je nemyslitelné a nevyslovitelné. Jsoucí je zároveň pohyb a klid. Cestou z těchto rozporů je mluvnické umění, tedy patřičné kombinování slov. Tím se debata vyhne extrémům, k nimž vede Parmenidova úvaha, a host zachraňuje možnost *logu* a filosofie.

Přesto Notomi uznává jisté rozlišení v rámci nejsoucího, která ale není jeho rozdělením na dva typy, ale pouze dvěma náhledy na totéž z různých ohledů, 1) „nejsoucno“ připouštějící míšení, 2) „nejsoucno samo o sobě“ naznačující úplnou separaci nejsoucího od jsoucího, které Notomi připisuje Parmenidovu monismu. Nejsoucí 2) přitom podle Notomiho není hostovou úvahou eliminováno a stejně tak ani „jsoucno samo o sobě“. Naopak, obojí zůstává v pozici extrémních protikladů, jež leží mimo jakýkoli *logos*. Hostova úvaha tedy tyto extrémní póly nepopírá, ale pouze konstatuje, že oba leží mimo možnosti řeči. Notomi to dokládá pasáží 250e5-251a4, konkrétně formulací o „proplutí mezi jsoucím a nejsoucím, jak

nejslušněji to bude možné“. Notomi na základě této pasáže chápe nemísitelné jsoucí a nejsoucí jako Skyllu a Charibdu, přičemž cestu mezi nimi vytyčuje právě řeč.

Platón tedy podle Notomiho odmítá Parmenidovo učení jako celek, a to jak ve vztahu k „nejsoucím“, tak ke „jsoucím“, neboť obojí vede ke sporu. Zároveň ale k Parmenidovi přistupuje s větší úctou oproti interpretaci O'Briena v tom, že přistupuje k problému se stejnou vážností a netřídí ho distinkcemi.

Host Jsme, vzácný příteli, vskutku před otázkou naprosto
 ...kou. Neboť tohle jevení a zdání, ale nebytí, a mluvení če-
 ...si, ale ne pravdy – všechno to je stále plno nesnáží, dříve
 ...yní. Je totiž, Theaitéte, naprosto těžko pochopiti, jakým
 ...razem se má říci nebo mysliti, že nepravdivé věci skuteč-
 ...sou, aby se člověk, když to vysloví, nezapletl do sporu.

236e4
 237

Theait. Jak to? L1

L2

Host Tento výrok se odvážil předpokládat, že věc nejsoucí
 ...; neboť jinak by se nepravda nestávala jsoucnem.²⁷ Avšak
 ...ký Parmenidés, hochu, když jsme my sami byli hochy, nám
 ...hlásal od začátku a napořád a taktó pokaždé mluvil,
 ...říci nevázané i ve verších:

L2'

L3'

to L3

nejsoucna dělati jsoucno se nikdy ndsilím nedá;
 ...raději od této cesty, když pátráš, zdržuj svou mysl.²⁸

L4

237b1-2

svědectvím to tedy je potvrzováno a ze všeho nejvíce by to
 ...sila sama úvaha. Kdyby byla podrobena jen malému výslechu,
 ...podívejme se nejprve na tu věc samu, jestliže ti to je stejné.

b

Theait. Co se mne týče, dělej si se mnou, co chceš, ale pozor,
 ...kudy by nejlépe postupovala úvaha, sám tudy jdi a také
 ...se tou cestou veď.

L5

Eleatic visitor: Really, my dear friend, we are in an extremely difficult
 inquiry. That is, this 'to appear or seem to be so, but not to be so', and 'to
 state something, but not the truth'—all of these notions are always entan-
 gled with difficulties, before and now. For what is the right way of speak-
 ing, to state (*λέγειν*) or judge that falsehood really is? And it's very hard,
 Theaetetus, not to be entangled in contradiction while uttering this.

236e4

Theaetetus: Why?

EV: This *logos* (L1) dares to assume (*ὑποθέσθαι*) what is not to be (*τὸ μὴ ὄν*
εἶναι, L2). For in no other way could falsehood come to be. But, young
 man, when we were young, the great Parmenides gave his testimony
 against this (L2)¹⁰ from beginning to end, saying (*λέγων*) on occasion
 both in prose and in verse:

Never shall this (L3) be proved—things that are not to be (L3').
 From this way of inquiry thou must hold back thy thought.

237b1-2

This is testified by him, and above all *logos* itself (L4) will
 show it, if properly examined.

Tht: As for me, you can do what you want. On the other hand, as for
logos (L5), consider how it will go best, and follow along with it, and lead
 me on that way.